

თამაზ ბიბილურის „წელიწადის დრონი“
(ენობრივ-სტილისტიკური ანალიზი)

თამაზ ბიბილურის „წელიწადის დრონი“¹ სრულიად ახალი მოვლენაა ქართულ მწერლობაში. ძნელი სათქმელია, რომელ უნარს მიაკუთვნებენ მას ლიტერატურათმცოდნენი, მაგრამ სწორედ ის ფორმა, რომლითაც იგი დაიწერა, შესანიშნავად შეაგრძობინებს მკითხველს ავტორის სათქმელს. სათქმელი კი ბევრი აქვს მწერალს: ბუნებისა და ადამიანის სიყვარული და მათი ჰარმონიული კავშირის ცხოველი განცდა, სევდა მიტოვებული სოფლების გამო, შიში ადამიანთა სულიერი გაღარიბებისა, რწმენა მშობელი ხალხის ტრადიციული თვისებებით — სიკეთითა და შემწყნარებლობით მისი დაძლევისა...

„წელიწადის დრონი“ იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენაში“ შეტანილი მოთხრობით — „ოთხი სურვილით“ შთაგონებული წიგნია. თამაზ ბიბილური იაკობ გოგებაშვილის თვალთ უყურებს არა მხოლოდ წელიწადის დროთა გარეგნულ სამოსს, არამედ ცხოვრების იმ წესსაც, ურთმლისოდაც არ არსებობს წელიწადის დრონი არც ერთ ქვეყანაში. მაგრამ ავტორის აშკარად დიდაქტიკური მიზანდასახულობა თვალში საცემი არ არის: ნაცვლად მშრალი და განყენებული მსჯელობებისა, აქ ერთმანეთს ენაცვლება პატარ-პატარა ეპიზოდები, თანამედროვეობისა და ისტორიის ამსახველი, მთისა და ბარის ამბები, ტრადიციული დღესასწაულები და თამაშობანი, რომლებიც გადმოცემულია მიმზიდველი ძარღვიანი ქართული ენით და გაჯერებულია რბილი იუმორით.

„წელიწადის დრონი“, სათაურის შესაბამისად, ოთხი ნაწილ-საგან შედგება. მკითხველის თვალწინ მთელი წელიწადი „გათამაშდება“: წლის ყოველ დროს მრავალი ტრადიცია, დღესასწაული და

¹ თ. ბიბილური, წელიწადის დრონი; „ნაკადული“, თბ., 1989.

რიტუალი უკავშირდება — უძველესი და ახალი, ნასესხები და საკუთარი.

ეს ტრადიციები და რიტუალები მიანიშნებს ქართველი ხალხის მიერ განულილ ისტორიულ გზას და ცხოვრების წესს, როგორც მისი მეობის, მისი თვითმყოფლობის გამოქსატველს.

თამაშ ბიბილური სწორედ ამ გზისაკენ მოუწოდებს მკითხველს: ეს გზა არ უნდა დაიკარგოს, არ უნდა გამრუდდეს „მამულინა ჩვეულებებისამებრ სულაჲ“. მიუთითებს არა მშრალი განსჯითა და დიდაქტივით, არამედ როგორც თვითმხილველი და მონაწილე აღწერილი სანახაობებისა და ტრადიციული დღესასწაულებისა — პატარა პატარა ამბების თხრობით, იუმორით სავსე ეპიზოდებით, შთამავლებელი მსატვრული სახეებითა და დოკუმენტური მასალის უხვი გამოყენებით.

მოვუსმინოთ თვით ავტორს:

აღდგომა „ქრისტეს აღდგომის“ დღესასწაულია.

ხომ ვახსოვთ ჭვარზე გაკრული, რწმენისათვის წამებული ქრისტე?

შემდეგ კი — ქრისტეს აღდგომა?

სწორედ ამ დღის ზეიმა აღდგომის დღესასწაულიც.

აღდგომის კვირა გაზაფხულის ერთ რომელიმე დღეს არ ენთხევა, იგი მოპრობს და გაზაფხულის ბუნობას მოსდევს, ჩვეულებრივად ერთ რომელიმე კვირას, ოთხი აპრილიდან რვა მაისამდე.

დღესასწაული ერთ კვირას გრძელდებოდა და ეს „ნათელ კვირად“ ითვლებოდა, ვიდრე არ დადგებოდა ახალკვირა, ანუ „კვირაცხოველი“.

შზადგმა დიდი იყო, დიდი ცხოვა პასკებისა, წითლად ღებვი კვერცხებისა, წითლად იმიტომ, რომ ეს იყო დერი ქრისტეს შერ დანთხეული სისხლისა. კვერცი კი, ცხადია, იმიტომ, რომ კვერცხია მარადიული ნაყოფიერების სიმბოლო.

კვერცხებს ენდროთი ღებავდნენ. დამალი მცენარეა, გაზაფხულზე ამოდის, ვრძელი, სორკლიანი ფოთლები მიწაზე აქვს გართხმული. ენდრო რომ ამოვლიჯოა და დერი ვადატეხრო, ხელში წითლად შეგვეღებათ. ამ ენდროს ძირებს ხარშავენ და ნახარში მუქ წითელ დერს იღებს, შერე ამ ნახარშში ავღებენ კვერცხებს და მასაც კარვა ხანს ხარშავენ.

ამ კვერცხებით დავლიოდით აღდგომა დღეს.

ამ კვერცხებით მოვექონდა თავი...

რაკი კვერცხებზე ჩამოვარდა სიტყვა, „ალილო“, ანუ „ჰონა“ უნდა გაეიხსენოთ, ჰონას ღამე... რაღა თქმა უნდა, ღამე თბილი და მთვარიანი უნდა იყოს, იღუმალი შუქით განათებული, რადგან მთელი შინაარსი „ჰონასი“ იღუმალია. ეს წინასააღდგომო ღამეა, ჩამოვლა სოდლისა, მილოცვისა და სიხარულის ღამე. ბიჭები იერიშებიან, ათიოდენი, ზოგი რომელ უბანში, ზოგი რომელში და, რაც მთავარია, კარგი ხმისანი. „ჰონა“ სიმღერაა. მთელი რიტუალი სიმღერით სრულდება და, თუ ვინმემ აერია, სილამაზე „ჰონაობისა“ გაქრება.

ბიჭები მოუთმენლად ელიან დაღამებას. იწყება ჩამოელა. ჭონას მონაწილეებს ჩვეულებრივად ნიღბებიც უნდა ეყუთთ და ნიღბები მრავალგვარ ხასიათს უნდა გამოხატავდნენ. ხასიათთა ეს მრავალგვარობა კი სამხიარულო და სახუმარო ელფერს სძენდა ჭონას.

სიმღერა კი მინც სიმწყობრეს მოითხოვდა. დააგუფუნებდნენ ბანები და ორი ხმა დასქუქდა. ამ ხმებში ჭერ მილოცვა ისმოდა, აღდგომის მოსვლას ულოცავდნენ ოჯახს, რომლის ჭიმუკართანაც მივიდოდნენ, ბარაქას, სიკეთეს და გამრავლებას უსურვებდნენ. ბოლოს კი ტექსტი იუმორითაც იფერებოდა: „ალათასა, ბალათასა, ჩამოვკიდებ კალათასა, გოგო, ერთი კვერცხი ჩადე, ღმერთი მოგცემს ბარაქასა“. და, რაღათქმა უნდა, გახარებული მასპინძელი, რაკი მეჭონეებმა აღდგომა მიულოცეს, კალათაში წითელ კვერცხებს ჩადებდა, თავდაც დალოცავდა და ახლა სხვა ოჯახისკენ გაისტუმრებდა.

იმ ღამეს არ ეძინა სოფელს. ყველა ჭონას ელოდა, ყველას ყური იქით ჰქინდა მიპყრობილი, რომელ უბანში აიარეს და ვის ჭიმუკართან მივიდნენ მომღერლები.

თუ ვინმეს მეჭონეები უნებურად გვერდს აუვლიდნენ, მასპინძელი ნაწყენი რჩებოდა, რაღაც აკლდებოდა იმ წელაწიად მის „აღდგომას“.

და, რაღა თქმა უნდა, მთვარეც შუალამემდე კარდაკარ დაყვებოდა მეჭონეებს. აღდგომა დღე წითელი კვერცხებით* იწყებოდა. კვერცხებს ერთმანეთს ვერტყამდით და, ვისი ჭილაკვერცხიც უფრო მაგარი გამოდგებოდა, ის იყო მაგარი ბიჭი. დამრეც ადგილას ამ კვერცხს ვაგორებდით და ვისი კვერცხიც უფრო შორს წავიდოდა, გამარჯვებულიც, ცხადია, ის რჩებოდა. იცვლებოდა სააღდგომო ბატკანი, იხდებოდა სააღდგომო ზედაშუე, ანუ ღვინით სავსე ქვევრი, რომელსაც პატრონმა სავანეებოდ ჩაუთქვა (ზოგმა რის გამო, ზოგმა — რისი, ზოგმა სიხარულს დაუკავშირა ეს ჩაუთქმა, ზოგმა მწუხარებას, ზოგმა თქვა, ოღონდ ჩემი ბიჭი ჭარიდან საღსალამათი ჩამოვოდეს და ერთ ზედაშუეს ჩაუთქვამო, ზოგმა ვიღაცის ხსოვნისთვის გადაიანახა სუფთა, თავანჯარა ღვინო). ახლა ამ ზედაშუეს მოხდიან და საღვთებელოებშიც, ცხადია, საღვთასწაულო და საზეიმოა.

მეორე დღეს მიედივართ სასაფლაოზე.

თან მიგვაქვს ის წითელი კვერცხები.

ჩუმად ვართ. წინაპართა საფლავებს დუმილით უნდა მივანლოთ. ასევე ჩუმად ვდებთ წითელ კვერცხებს საფლავებზე.

აღდგომის დღესასწაული დასრულდა.

სევდიანად დასრულდა, მამა-პაპათა საფლავებზე...“ (გვ. 77—81).

ატრანაკლები სიზუსტითაა აღწერილი სოფლური შრომა-საქმიანობა. მაგალითად, პურის თევსვა-მოყვანა-დაბინავება, რასაც თავად ავტორი „პურის მოთხრობას“ უწოდებს. აგრეთვე — ვენახის მოვლა-პატრონობა, ყურძნის მოწევა-დაბინავება...

ჩამოთვლა შორს წავგიყვანდა.

სწორედ ეს შინაარსობრივი მრავალფეროვნება განსაზღვრავს თამაზ ბიბილურის ლექსიკის სიმდიდრეს. წიგნში თავმოყრილია სხვადასხვა სახის დარგობრივი ლექსიკა. მაგალითად, პურის მოყვანასა და მის მოვლა-პატრონობასთან დაკავშირებით გვხვდება:

სახნავ-საკვეთი, პირველი ხნული, გუთნისდედა, ხელეურო, ხვა-
ვი, ნამჯა, ულო, მეძნეური, ყანის თავდამძიმება, ნახნავი, გუთანი,
ყანა, ბზე, კვერი, კალო, ძნა, დოლი, თავთუხი, ალოობა, ფრთამოქ-
ცეული და ა. შ.

ოცდაათზე მეტი ყურძნის ჯიშია დასახელებული: ბროლა,
სანთელა, რქაწითელი, საფურავა, თავკვერი, კვირისტავა, მარცვალა,
ხარისთვალა, თითა, ცოლიკაური, სათვალთ, საჩურჩხლე, სამაჩხო,
ყორნისთვალა, არაგვისპირული, საადრეო, სამაჭრია, შავთხილა,
მტრედისფენა, მხარგრძელა, მტევანდიდა, დუვისთვალა, ჩიტისთვა-
ლა, ძველშავი, კაკნატელა, კრახუნა, მაისა, საღვინე და ა. შ.

...და აქვე ქართველთა კონსოლიდაციის სურვილია გამოთქმუ-
ლი (რადგან ქართველთა მეობის გამომხატველი ვაზის ჯვარი ერის
გაერთიანების სიმბოლო იყო ისტორიულად):

ნეტავ შეიძლებოდეს მათი ერთად თავშეყრა.

ეს იქნებოდა ყველაზე დიდებული სამშო.

ეს იქნებოდა ქართული ვაზის ყველაზე უფრო მრავალხმიანი სიმღერა (გვ. 182).

შინაარსობრივი თვალსაზრისით ეს სახელწოდებები მეტად გამ-
ჭვირვალეა. ამას თვით ავტორიც შენიშნავს:

სახელებში ცხადად იკითხება საღაფრობა, დანიშნულება, ხასიათი, ფერი, სურ-
ნელი, ვარგისობა ყურძნისა... (გვ. 182).

გზადაგზა სიტყვათა განმარტებაცაა მოცემული, უფრო კი იმ
ადგილებისა, სადაც ეს ჯიშები ხარობს. მწერალი ტოპონიმებში
გაცხადებულ მნიშვნელობას განმარტავს და ამით მკითხველის ყუ-
რადღებას მიაქცევს საგნის სახელდების მოტივაციასაც:

...სახელებს, ისე როგორც ყოველგვარ სიტყვას, თავისი სიძველის იერი დაჰ-
კრავს. რაც უფრო ძველისძველია სახელწოდება, მით უფრო დახვეწილია და ნატოფი
მისი ფორმა, მით უფრო ნათლად გამოხატავს იმ საგნის ან მოვლენის შინაარსს, ხა-
საც ოდესღაც დაერქვა. ასეა ვენახების სახელებიც. ამა დააკვირდით: გორი ე ე ნ ა-
ხ ი — ანუ ის ვენახი, მაღლობზე რომ გაუშენებიათ; დიდ ე ე ნ ა ხ ი — ანუ ფორ-
ლობით დიდი, რაც იმას აღსატყობებს, რომ მის პატრონს მცირე, პატარა ვენახიც
ჭჭონია, შეძლებული კაცი ყოფილა... ქ ა ლ ა ე ე ნ ა ხ ი — თავისთავად გვიმხელს
ადგილს, ჭალაში გაშენებული ვენახი ვარო. ძ ი რ ე ე ნ ა ხ ი — ალბათ, ოჯახის ში-
ვარი მარჩენალი ვენახი, რომლის პატრონსაც სხვა, წვრილ-წვრილი ვენახებიც ექი-
ბოდა; ფ ე რ დ ა ე ე ნ ა ხ ი — დაფერდებულ ადგილას გაშენებული ვენახი...
(გვ. 182—183).

ასევე ფასეულია ავტორისეული კომენტარები, რომლებიც წმინ-
და ენობრივ-გრამატიკული და ლექსიკა-ფრაზეოლოგიის თვალსაზ-

რისით ამდიდრებს მოზარდის (და არა მარტო მოზარდის) ცოდნას, მის თვალსაწიერს. მაგალითად, მარნის აღწერილობას წინ უძღვის ასეთი ტექსტი:

მერე ამას მოსდევს მარანი. ღვინის საწური და დასაწმენდი, ღვინის ჩასასმელი და შესანახი ჭურჭელი და აქაც იკრძობა დახვეწილობა, ფერი და პეწი სიტყვისა, გრძნობა მშობლიური ენის სიღრმისა, ფორმისა და შინაარსისა. შეიძლება ზოგი სახელი უცხოც იყოს, საიდანღაც შემოსული, ხალხები ხომ ერთმანეთს მუდამ ეცხსებოდნენ სიტყვებს და ესეც არც ერთი ენისათვის არ ითვლებოდა საძრახისად. ენა იმ საგნის შესატყვის სახელს უფრო ქმნის, რომელი საგანიც ამ ენაზე მოლაპარაკე ხალხმა თავად შექმნა ან სხვებზე უფრო მეტად სჭირდებოდა. ვისაც ზღვა არ აჯრავს, ზღვასთან დაკავშირებულ სახელებს ვერ შექმნის, ალბათ სხვისგან უნდა ისესხოს. უდაბნოში ვერ დაიბადება სიტყვები: რცხილა, მუხა, შინდი, იფანი და სხვა. და ჩვეწმიც, რაც მარანთან ან ჭურჭელთან დაკავშირებით გვისესხია, ...ყველაფერი ერთად ქართული მარნის საწყაროს ქმნის (გვ. 183).

ან კიდევ:

ასკილიანზე ნაკლები გოდორი გოდრად არ ითქმის, ზოგში კი ასოცი და ცოტა მეტი ყურძენიც ჩადის. თუ ასიანზე პატარაა და თანაც გაცილებით პატარა, გოდრის (საპატრო სახელს კარგავს და, როგორც პატარას შეშვენის, ცოტა ალერსით, ალბათ ცოტა ღიმილითაც, გოდ რ უ ლ ა ს დაუძახებენ (გვ. 156).

ავტორი ხშირად განმარტავს კონტექსტისეულ გაუგებარ სიტყვებს. მაგალითად:

„ხალხა“ გრძელი ჭოკია, ტყეში საგულდაგულად ნაძებნი და გამოთლილი. „ხალხა“ გრძელიც უნდა იყოს და მსუბუქიც, მარჯვედ რომ მოიქნით და მალე არ დაგდალოს (გვ. 162).

ან კიდევ „საჩენის“ განმარტება:

საჩენს ერთსართულიანი სახლის აივანს ეძახდნენ, თიხა მიწით კოხტად გადაგლეხილს, ზაფხულში გრილს და ფეხშიშველად საამოდ სასიარულოს (გვ. 22).

განმარტებულია აგრეთვე: **ლილო-ჭრილო**, **მშუკაბანი**, **საფრთხობელა**, **ჭინჭილა**, **გორგომიჭელა**, **კალტი**, **კვირისტავი**, **სარცხი**, **სარქველი**, **ქოცო** და სხვ. მაგალითად:

თხელ თოვლზე, ოდნავ ცისფერი რომ დასდებია (ხალხი ლილო-ჭრილოს ეძახის), ალაგ-ალაგ რომ უკვე გამქრალა და მიწიდან თევწამოყოფილი ბალახი მწვანედ ხასხასებს, ალაგ კი თერთად შერჩენია, ხო, სწორედ ამ თერთად თუ მოციხდროდ შემორჩენილ სიდრიფანა თოვლში თავს ამოჰყოფენ ცისფერი, ყელმოღერებული ყვავილები... (გვ. 14).

ან კიდევ, აი, როგორაა განმარტებული „გორგომიჭელა“:

არსებობს თხელი ჩურჩხელა და არსებობს მსხვილიც, რომელსაც გორგომი-
ქელას ეძახიან. გორგომიქელად ოთხად დაჭრილ ნიგოზს კი არა, მთელ
ლებანს ასხავენ და, ცხელია, თათარაში ამოვლებული, თუ განსაკუთრებით ორპირადაც
ამოვლენ, მსხვილი და ყუათიანი გამოდის (გვ. 193).

საინტერესოა აგრეთვე მშუკაბანის განმარტება:

...ნიაზე ჯეჯილის ჩამოქროლებას ხალხი „მშუკაბანს“ უწოდებს. ამ დროს
ჯეჯილი თითქოს ზღვას ჰგავს, მღელვარე ზღვას კი არა, მშვიდს, რომლის სიმშვიდეს
მხოლოდ პატარა სიოს წამოქროლვამ დაარღვია და ლივლივა ტალღებმა წვალზე
უწყინარი, ძლივს გასაგონი შრიალთ გადაიარეს. „მშუკაბანი“ — ამ სიტყვის
დაეიწყება არ შეიძლება. აქ ბევრი რამაა ნაგულისხმევი. თითქოს ჩვენს ჯეჯილს მზემ
ახალი, სავაზაფხულო კაბა ჩააცვია და გამოაწყო, რათა მოესულეყავით და მუნების
სილიად ერთხელაც შეგვეგრძნო (გვ. 74).

მაგალითების მოყვანა დაუსრულებლად შეიძლება, მაგრამ აქ
შევჩერდებით. აღვნიშნავთ მხოლოდ იმას, რომ, რაკი დარგობრივ
ლექსიკასთან ერთად წიგნში დაწვრილებითაა აღწერილი სხვადასხვა
შრომითი საქმიანობა და დღესასწაულები, გართობა-თამაშობანი
და აღმოსავლეთ საქართველოში გაერთილებული ტრადიციები.
შეიძლება ითქვას, რომ თ. ბიბილურის „წელიწადის დრონი“ მცირე
ეთნოლინგვისტური ლექსიკონის მნიშვნელობასაც იძენს.

უფრო საგულისხმო ისაა, რომ ავტორი ცდილობს სიტყვის
სემანტიკური მხარე შეაგზნობინოს მოზარდს და ამით აზიაროს
იგი სიტყვაში გაცხადებულ მსოფლხედვას ქართველი კაცისას. აი,
როგორაა განმარტებული სიტყვა „წუთისოფელი“:

აბა დაკვირდით ამ ერთ სიტყვას: ადამიანის სიცოცხლეს მართლა ხანმოკლეს,
სამუალოდ რაღაც სამოცდაათ ან, დიდი-დიდი, ოთხმოც წელიწადს, ხალხმა წუთ-
სოფელი, ანუ ერთ წუთში გავლილი სიცოცხლე უწოდა, ერთ წუთში გასავლელი
ცხოვრება (გვ. 18).

ანდა „ჭირნახული“:

ხალხმა წლის მოსაგაღს „ჭირნახული“ უწოდა. სხვა სიტყვა უფრო ღრმად
აღმათ ვერც გამოხატავდა იმ დიდ შრომას, რასაც ადამიანები შეაღებენ ხილმე
თავის მონაგარს, პირველი ხნულის გავლებიდან ალობამდე (გვ. 101).

და სხვაგან:

მოსავალი კი ძნელზე ძნელი მოსაწყევია. კარგი მოსავალი მოგებულ ბრძოლას
ჰგავს (გვ. 100).

ავტორს ამავე აზრის განსამტკიცებლად მოჰყავს ხალხური
ლექსიც:

ზანბურელი მოქალაქე
მე მოვალე, უხარულმაო.
— არცა შენ მოქალაქე, არცა მე,
მინდობა მოქალაქე გრძელმაო.

შესაბამისად ჩართული ფილკლორული მასალა უხვადაა მოხმობილი. ციტირებულია აგრეთვე ქართული კლასიკური მწერლობის რძეული ნიმუშები. ეს ილუსტრაციები არა მარტო შინაარსობრივად, ენობრივადაც ესადაგება მონაყოლს და პარამონიულად ერწყმის ავტორისეულ თხრობას:

ზაფხული, პირველ ყოვლისა, გარჯაა და, როგორც ვითხარით, ამიტომ ჰქვია შემოდგომის მოსაელს „პირნახული“. ხნულში მუდამ იღვრებოდა ვუთნისდგდის ოფლი. ოფლს ღერიდნენ მომკელებიც და მთიბაელებიც. გლეხკაცს მართლაც „გოელის მხრიდან“ სდარაჯობს საფრთხე მძიმე, მომქანცველი შრომის წყალში ჩაყრისა. „თუ წუთისოფელს ერთის წუთით თვალი მოუხუტე, ისე გაგთელავს, როგორც ღიღოელი ლეკო ნაბადსაო“, — ეს ოთარაანთ ქვრივის შეგონებაა და მთლიანად მიესადაგება გლეხკაცისა და ბუნების კილილსაც. აქ თვალის მოხუტვა არ შეიძლება (გვ. 143).

ან კიდევ:

სოფელი ერთი დიდი სკოლაა ბავშვისათვის. აკაკი წერეთელი, როგორც ვი დაბადებულა, სოფელში გაუძიძავებიათ. „ძიძაობა“ და უმაწვილის სოფელში გაბარება ისტორიული ჩვეულება იყო ჩვენს ქვეყანაში, — წერს შემდგომ აკაკი თავის „ჩემი თავდასავალი“ და განაგრძობს: „არ შემიძლია არ გამოვტყდე, რომ თუ ვი რამ დარჩა ჩემში კარგი და კეთილი, უფრო იმის წყალობით, რომ მე სოფელში ვიყავი გაბარებული და გლეხის შვილებთან ერთად ვიზრდებოდი...“ (გვ. 11—12).

ამგვარი ჩართული პასაჟები ერთგვარი ხიდია ავტორსა და მკითხველს შორის, გამაერთიანებელი მათი ვინაობისა, გამაერთიანებელია ნაცნობი ფონი, რომელსაც ქმნის დოკუმენტური მასალა: „თინიას მამითადი“ და „ყაყიტას ქურდი“, „ონავარი სესე ბიჭი“ და „ოთარაანთ ქვრივი“, ვაჟას „შვლის ნუკრის ნაამბობი“ და აკაკის „ჩემი თავგადასავალი...“.

ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანდა. ჩვენი მიზნისათვის მთავარი მაინც ისაა, რომ თ. ბიბილური ქართულ. კერძოდ, კახურ სოფელზე მოგვითხრობს, ძველ სოფელზე, რომლის მკვიდრნიც უყოლედი, უქონელი, უპოვარი, უბარაქო გლეხები არიან... მათ არც ხარ-კამეჩი დაუდით, არც დიდი სოდაბუნები გააჩნიათ, მაგრამ სოფლისთვის მეტად საჭირონი არიან. ესენია: ცყაპუჭიანი და ბოხოსაქუდიანი მენასირე, რომელსაც მთელი სოფლის ნახირი აბარია, ავი შევედე, რომელიც ხან იქ ჩამოიქროლებს ქორივით, ხან აქ, მშვიდი და უთქმელი დამის მუხრე, სოფელში მუდამ პატივით მოხილი

გუთნისდგა, პურის მომყვანი, მელორე — ტყეში მოხეტიალე
კაცი, მუდამ გაზინთული და ამიტომ სოფლისაგან ცოტა ათვალ-
წუნებული... და ავტორი ამ სამყაროს ენობრივი ფორმებითაც
აგრძნობინებს მკითხველს.

ლექსიკა-ფრაზეოლოგია და თხრობის სტილი აცოცხლებს სა-
ლიტერატურო ენის ფუძე დიალექტის მასაზრდოებელ აღმოსავლეთ-
საქართველოს ბარის მეტყველებას. ვგულისხმობთ ზომიერად, ძალზე
ფრთხილად ნახმარ დიალექტიზმებს, რომელთაც მეტ-ნაკლებად სა-
ქართველოს ყველა კუთხეში ხმარობენ. ესენია, კერძოდ, სხვადასხვა
ფონეტიკური პროცესის შედეგად მიღებული ფორმები:

ხო (მ) ნაწილაკი (გვ. 181, 315, 317, 326, 328...), რო (მ) კეშირი
(გვ. 239, 318, 322...), ა გ ე (რ) // ე გ ე ზმნისართი და ნაცვალსახელი (გვ. 165,
310, 334, 335...), არი (ს) ზმნა (გვ. 203, 217, 299, 314, 328), შე მო, მო გ ვ ე,
მო ი ტ ა, და ი ც ა თ, წ ა ი ყ ვ ა თ, მ ა მ ა ო ხ რ ე, გ ვ ა ქ, ა ვ ი ტ უ ზ ე ნ ი თ,
და ვ ი ხ უ რ ა მ თ, გა უ ხ ე თ ქ ა მ დ ა ო, ვ დ გ ვ ე ა რ ზ მ ნ რ ი ფ ო რ მ ე ბ ი (გვ. 61,
217, 243, 245, 279, 312, 323), ანთროპონიმა ხალხური ფორმები: სახელობითისა —
ნოდარა (გვ. 295), სვიმანა (გვ. 296), წოდებითისა — ნათელ (გვ. 63),
ხალხურ მეტყველებაში გავრცელებული ზოგი ასეთი ფორმა: ჭ ე ე ლ ი (გვ. 130),
ე მ ა ნ დ (გვ. 54, 205), დ ე ღ ი, მ ა მ ი (გვ. 266) და მისთ.

იშვიათად გრამატიკული ფორმები ლოკალური შინაარსითაც
არიან აღბეჭდილნი. მაგალითად, მხოლოდ აღმოსავლეთ საქართვე-
ლში შეგვხვდებოდა ს- II პირის პრეფიქსად: მისდიხარ (გვ. 335),
ასევე მა-, ვადმა- ზმნისწინიანი ფორმები: მამაშორეთ (გვ. 323),
გადმამაწოდე (გვ. 313), მამაოსრე (გვ. 312) და ა. შ.

თხრობაში ჩართულია საერთო-სახალხო ენაში გავრცელებული
იდიომატური გამოთქმები და წყევლის ფორმულები:

ღ ა ნ ა პ ი რ ს ა რ უ ხ ს ნ ი ს (გვ. 273); გ უ ლ ი ს ქ ი ა მ ო ი კ ლ ა
(გვ. 56), გაქორზე დადგა (გვ. 21); თაბითვე ევრე იცოდით, ყ ა ქ ი ვ ი თ
გ ა ა ბ ა მ დ ი თ ხ ო ლ მ ე ო (გვ. 316); თუ დროზე არ დააყარა გ ზ ა ს ბ ა
რ ა ქ ა... (გვ. 273); შე ყ უ რ ე ბ და ს ა ვ ს ე ბ ო (გვ. 323); მე ხ ი ა მ ა ს ა ც
და ს ც ე მ ი ა (გვ. 319); მ ი ა ქ ვ ს პ ი რ ი მ ი წ ი ს კ ე ნ ო (გვ. 246) და მისთ.

თუმცა მყარი შესიტყვევები სიანლით არ გამოირჩევა, მაგრამ
ისინი ბუნებრივი სასაუბრო მეტყველების აუცილებელი ელემენტე-
ბია.

ყოველივე ამას ემატება მეტყველებაში ფორმულებად ქცეული
ფრაზების სიუხვე, კერძოდ:

მოდო და ამაღამ დაიძინე (გვ. 204); მოდი და ნუ იქნები
ავი (გვ. 96); ცოტა ხანიც და რაღაც კაქუნი გვესმის (გვ. 207); ცო-
ტაც და დიდედამ დასჭეპა (გვ. 245).

ან კიდევ:

ყველაზე უფრო იმას უნდა ჰქონოდა ასი თვალი და ასი ყური
(გვ. 105); გადავიღიან ცხრა მთას და ცხრა მდინარეს, როგორც
ზღაპრებში იტყვიან ხოლმე (გვ. 142). —

დასძენს ავტორი და, მართლაც, ქართული ზღაპრებიდან შემოსული
სასაუბრო მეტყველების ჩამოთვლილი ნიმუშები ხელს უწყობს
თხრობის ბუნებრიობას.

* * *

ბუნებრივი სასაუბრო მეტყველების კომპონენტებთან ერთად,
ავტორი სისტემატურად მიმართავს თვით ფორმას საუბრისას —
დიალოგს, უკეთ, დიალოგიზებულ მეტყველებას, რითაც მონოლო-
გურ თხრობასთან მონაცვლეობით ქმნის ინტონაციურ მრავალფერ-
ოვნებას და თავს აღწევს მოსალოდნელ მონოტონურობას.

დიალოგიზებული თხრობისას მწერალი სხვადასხვა ენობრივ-
სტილისტიკურ საშუალებებს იყენებს, კერძოდ:

1. კითხვით წინადადებებს, რომლებშიც ავტორთან ერთად
დიალოგის მონაწილედ მსმენელიც ივარაუდება:

გიყვართ ცხოველები და ფრინველები? გიყვართ ტყეები და ქალები? ძალღოთ
თუ გითამაშოთ ან კატასთან? ცხენზე თუ მჭლარხართ და ჭენებით ხეობაზე ჩავი-
ქროლიათ?.. ცხვარი თუ ვიმწყემსოთ, თხები თუ წაგიყვანიოთ ნეკერზე? (გვ. 21).

ზოგჯერ მწერალი აშკარად მკითხველს მიმართავს და არა
მსმენელს, ასეთ შემთხვევაში ავტორი თითქოს იდუმალი თანმხლე-
ბია მკითხველისა:

არც ჩიტის ბუღე გინახავთ? ამისი დაჭერება კი აღარ შეიძლება. ტყეში ერთხელ
მანც არ წაუყვანიხართ არც დედ-მამას, არც უფროს და-ძმებს, არც პაპა-ბებოებს?
(გვ. 30—31).

ამ გზით ავტორი თითქოს უახლოვდება მკითხველს. მეტიც,
ზოგჯერ კონკრეტულ დავალებასაც კი აძლევს მას:

თუ არ წაუყვანიხართ, ახლავე გადადეთ ეს წიგნი და ხმამაღლა თქვით, რომ
ხვალ ტყეში აპირებთ წასვლას... (გვ. 31).

ამგვარი პასაჟები გარკვეულწილად დიდაქტიკური და შემეცნებითი მნიშვნელობისაა. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა შემდეგი სახის წარმოსახვითი კითხვა-პასუხი:

ალბათ, გასსოვთ, იესო ქრისტეს ამბავზე რომ მოვითხრობდით... მართალია თუ არა ეს ამბავი?

მართალი ის არის, რომ ყოველ ძველთაძველ ამბავში თუ გადმოცემაში დიდი სიბრძნეა ჩაქსოვილი და ხალხის საუკუნეობრივი გამოცდილებაა დაკრთვილი (გვ. 77).

2. დიალოგიზებულ თხრობაში სწირია მიმართვის ფორმები და ბრძანებითი წინადადებები. მაგალითად:

აბა, დააკვირდით შემოღვომის გამოშვებულ ტყეში ხეზე დარჩენილ ბუდეს (გვ. 31); აბა, იმ დროს კარგად დააკვირდით თქვენი ეზოს ხეებს (გვ. 28); დავიმახსოვროთ ის ჩიტო, საამო მოლოდინით შეპყრობილი... (გვ. 20); დავიმახსოვროთ ის მარტივი, რაღაც დიდი სიხარულით გამთბახო მელოდიაც (გვ. 21)...

ამგვარი მიმართვები მხოლოდ თხრობის გამოცოცხლებას არ ემსახურება. ისინი ყურადღების მობილიზაციისა და მკითხველთან კონტაქტის მარჯვე საშუალებას წარმოადგენენ.

3. დიალოგიზებული თხრობის ელემენტია აგრეთვე თხრობის საგანგებო შეწყვეტა და ასალ ამბავზე ვადასვლა. ასეთ შემთხვევაში ჩართული კომენტარი მკითხველთან თუ მსმენელთან კონტაქტის საშუალებაა და მოლოდინის მასტიმულირებელიც. მაგალითად:

ამ წიგნის დამწერისათვის რომ ეკითხათ, გახატული მამინ დეგება, როცა საღადაც, ტყეში... თუ მცა ჯერ, მოდით, ტყის გზას გავუყვებით და იმ ტყეში, საღადაც გაგზავნული უნდა დადგეს, ერთად წავიდეთ... (გვ. 19); ერთ მშენიერ დღეს კი ისე ისწავლიან დრენს, ვავიკირდება, როდის მოასწრეს, რატომ ჩვენ ვერაფერი შევნიშნეთო. აგვისტოს ბოლოს კი... თუ გცა ამბავზე მერე ვილაპარაკოთ, მერცხლების ბუდეა მერე დააკვირდეთ. ჯერ ხომ არც კი ჩამოსულან თბილი ქვეყნიდან... (გვ. 22).

ზოგჯერ ჩართულ კომენტარს ვრცელი ისტორიული ექსკურსი მოსდევს:

და ვიდრე ურემი (მაინც ზღაპრულიაა ურემი) ვენახში ჩაება, გადავიხედეთ ათასწლეულთა იქით. გავიხსენოთ საბიათასი წლის ბრინჯაოს სასხლაევი, ნამგლისებური დანეზი, კახეთში ნაპოვნი. სამი ათასი წლის წინ, თუ უფრო ადრეც არა, ამ მიწაზე უსხლაეო, ყურძენი მოლუვანიათ, ღვინო ჩაუწურავთ. დოქები, ხელადები, ჯამები, ფიალები, კახებები — ესეც ამ მიწის წიაღშია ნაპოვნი, და მართო აქ კი არა, საღ აღარ, საქართველოს ბარის რომელ კუთხეში არ შეხედვით ვაზის ნაკვალევს.

სამი ათასი წლის წინანდელი ყურძნის წიპწები ჩვენს დროში ნახეს უფლისციხის ახლომასლოს. ეტყობა, იმ ღვინის ნარჩენებია, იქაურ კაცს სამსხვერპლოზე რომ მიუტანია პატარა დოჭით. იქვე, კლდეში ნაცვეთი საწინახლები ძველი წულთადრიცხვით პირველი ათასწლეულის ხნისა. ან ვაიხსენოთ უფრო ძველი დასტური „ვაზის დიდებისა“ — ვაწში ნაპოვნი ქვეერი, იქვე, სამარეში ჩატანებული ბრინჯაოს ქამარი და ზედ ამოკვეთილი ორი შეინახე, ერთმანეთს რომ ჭიქას უჯახუნებს. აქეთ, ქართლში, შესეთაში გათხრილი უძველესი მარნები, იქით — ვარძიის საწინახლები...

ქართველთა პირველი განმანათლებლის, წმინდა ნინოს გვარიც, ქრისტიანული რწმენის ეს სიმბოლო, „შიქქნა ნახსლევსიდან ვაზისა“, ანუ წალმისაგან, ვაზის რტო-საგან, საქართველოში მრავლად გაბნეულ მონასტერთა გარშემოც ეენახში მოფუსფუსე ბერებთა ვხედავდით, პომეროსის „ოღისეაში“ ოღისევს აიეტის სასახლეში, ანუ კოლხთა მეფის სასახლეში, ჩვენი დღევანდელი დასავლეთ საქართველოს მიწაზე, უხედად უმასპინძლებიან სამო სასმელით — ღვინით. აპოლონიოს როდოსელი, ძველი ბერძენი ისტორიკოსი — ამავე სასახლეში ხედავს ვაზის ტაღავერს, სადაც „დაუშრეტელი შადრევანი მოჩუხჩუხებდა“. შემატიანეთა ცნობებში, სადაც ათას-გვარი ჭიდილი, სისხლისღვრა, შფოთი და ვენებათადლევა, მაინც ვხვდებით ვაზს, ვენახს, ღვინოს: და იყო ქართლსა შინა პური და ღვინო ფრიადი; იყო კუთხე „ვენახოვანი“, „ვენახ-ხილიანი“, „ღვინო კეთილი და გემოიანი“; „ვენახი დაზღარი და ვენახი მადლარი“...

და იქვე (ამას კარგად დააკვირდით, არც ამისი დაეწევა გემართებს): გმობა შენთერაღობისა, „ნადიმობასა შინა მოსწრაფე შეფეებისა“, იონე ბოლნელის ქადაგება ღვინის სმის წესსა და ადამთხე, სიკეთესა და სიამეზე, საბას „სწავლა სიმთავრისათვის“, როგორც დაგმობა უზომო სმისა, ღვინით გამოთავყანებისა...

...საქართველოს მარჩენალი მუდამ იყო ყანა, ვაზი და ტყე.
ათსობის მახელიც, პირველ ყოვლისა, ამ სამეხას მუსრავდა.

...ვაზის უახს კარგად მოეხსენებოდა თემურ-ლენგსაც და შაჰ-აბასსაც, ყველას, ვინც კი ჩვენენი მახელით დაძრულა. მათი მახელი, სოფლებთან ერთად, ვაზსაც ანადგურებდა, წვევდა და აწანავებდა.

მამ ვაზი არ ყოფილა მართო ვაზი, ანუ მცენარე, რომელიც ყურძნის იძლევა. ვაზი ჩვენი დიდი ისტორიის ნაწილიც ყოფილა და მას ისევე სჭირდება გადრთხილება და მოვლა, როგორც საუკუნეთა ცეცხლში გამოტარებულ ჩვენს ისტორიას.

და ვიდრე ამას ვფიქრობდით, ვიდრე ვაზზე შექმნილ წიგნებს ვიხსენებდით და საუკუნეთა იქით ვადახედვას ვცდილობდით, ის სართელი დაძრულა. გოგო-ბიჭებით დახუნძლული, გოდრებითა და კალათებით თავმოძმული ურმები რა ხანია ვენახებში ჩასულან. მზუც რა ხანია ამოსულა და ქარვისღვრი მტევნები ახლა ოქროსდრად ბრწყინავენ.

... როგორც დაწვებულა! (გვ. 174—179).

როგორც ვხედავთ, ამგვარი წიაღსვლები თავისებურად დასარულელებული ეპიზოდებია, რომელთაც მწერალი გარკვეული ენობრივი საშუალებებით გამოყოფს, ლირიკული წიაღსვლების წინამავალ და მომდევნო მიმართვებს კი კომპოზიციური გამაერთიანებლის ფუნქცია ეკისრება.

... თავისთავად ლირიკული წიაღსვლების არსებობა, თხრობის დინამიკურობას ემსახურება, რომლის გამოხატვის საშუალებათაგან

არსებითია რიტმის ფაქტორი. მისი ერთ-ერთი კომპონენტი გამეორებაა.

1. საანალიზო ტექსტში გამეორება გვხვდება სხვადასხვა დონეზე. მეორდება ბგერები, მარცვლები, სიტყვები, შესიტყვებები (ზოგჯერ ჩართულიც კი!) და ერთსა და იმავე პასაჟში მსგავსი სინტაქსური კონსტრუქციები, რაც თ. ბიბილურის პროზის შინაგან რიტმზე მიუთითებს. მაგალითად:

დანარჩენი ადგილი კი მოსუფთავდება, მოიგვება, მოირწყება, მოკამკამდება (გვ. 111).

ხშირად შერწყმულ წინადადებაში გამეორებულია ერთი და იმავე მარცვლით დაწყებული წყვილები:

საზრუნავი და სააღვრსო (გვ. 105); მაცნეცა და მხარობელიც (გვ. 105); ნაქაფს და ნაოფლარს (გვ. 50), სიუხვის და ხიყეთის (გვ. 45); მოჰქრის და მოაქეს (გვ. 56); დააღო, დააქდა... (გვ. 113).

გამეორებულია სიტყვათშეხამება:

ეს ჩვენი ბავშვობის სოფელია. ჩვენი ბავშვობის სოფელი კი სხვა იყო (გვ. 10).

2. ხშირია სიტყვის გამეორება ახალ კონტექსტში — მსაზღვრელ-საზღვრულის წყვილში:

ბიჭები ახლა წნელებს გრებენ, მაგარ, სქელ წნელებს... (გვ. 38); ცისფერს კო, აღბათ, სივრცე ქმნის, ღრმა სივრცე... (გვ. 47); ვარშემო სითეთრეთა. პირველი თოვლის სითეთრე (გვ. 260—261).

3. მსაზღვრელი უცვლელად მეორდება, საზღვრული კი იცვლება:

აი, წელსაც დიდი ზამთარი იყო, დიდი ყინვები და სიცოცხლე გამოვიარეთ (გვ. 13); თან პატარა შვილიც გამოჰყვება, პატარა ფუნინა... (გვ. 64).

ორივე მაგალითში მსაზღვრელ-საზღვრულის წყვილების შეპირისპირებისას

დიდი ზამთარი — დიდი ყინვები
პატარა შვილი — პატარა ფუნინა

აშკარაა შეცვლილი საზღვრული სიტყვის ექსპრესიულობა.

ზოგჯერ პირიქითაც ხდება: საზღვრული მეორდება და მსაზღვრელი იცვლება. მაგალითად:

ფარას წინ რქავადაგრეხილი ვაცი მოუძღვის, თეთრი, ქათ-
ქათა ვაცი (გვ. 70—72).

4. განსაკუთრებით ეფექტურია ზმნის გამეორება, რადგან ზმნა, როგორც მოქმედების აღმნიშვნელი სიტყვა, ისედაც აქტიურია და გამეორებისას მისი აქტიურობაც გაორმაგებულია. გამეორებული ზმნების შესაერთებლად გამოყენებულია კავშირი, პაუზა ან ორივე ერთად:

ფრა კი ახლოვდება და ახლოვდება (გვ. 70); ...ვიარეთ, ვიარეთ და ბოლოსა დავისვენეთ (გვ. 206); ...ადვილა, ადვილა ზებოშ და ველარ გააღვიძა (გვ. 333).

ზოგჯერ ინფორმაციის დასაკონკრეტებლად თუ დასაზუსტებლად შემასმენელს მსაზღვრელი სიტყვა ახლავს. მაგალითად:

საცა მოვა, მოვა უჩინრად (გვ. 13); ...წოეს, სწოეს, გა-
მალეზული სწოეს... (გვ. 65).

5. სშირად მომდევნო წინადადება იწყება იმ სიტყვით ან შესიტყვებით, რომლითაც მთავრდება წინამავალი წინადადება:

ეს არხია, არხებიდან რუები გამოდიან (გვ. 118); მზის ჩასვლამდე განცქროდა შორეთს. შორეთში მოჩანდა ტყე (გვ. 221); ქალა საესე იყო ქაცეებით. ქაცეები გადაყვითლებულიო (გვ. 205).

6. უფრო სშირად მარტივი წინადადება ზმნა-შემასმენლით ბოლოვდება. მომდევნო წინადადება კი, როგორც წესი, იწყება ზმნა-შემასმენლის წინ მდგომი სიტყვით, რომელიც აქტიურდება, რადგან ლოგიკური მახვილი მოუდის². ამიტომ ლოგიკურ-ინტონაციური თვალსაზრისით მის გამეორებას მეტი ძალა ენიჭება. მაგალითად:

მარცვალი ხეიშირაში იყრება. ხეიშირა ხისგანა შეკრული (გვ. 231); სახლებიდან კვამლი ამოდის, კვამლი ნისლეში ირევა (გვ. 313); სოფ-
ლის თავზე მდინარე ვადადის, მდინარიდან ერთი ტოტი ვადმოუყვან-
ილით (გვ. 118); ...ახლა სასაფლაო ვაჩნდა, სასაფლაოც უკან მოვი-
ტოვეთ (გვ. 205).

ამგვარი გამეორებები თხრობის უწყვეტ ხაზს ქმნის, კრავს ამბავს.

7. ინტონაციურ-სემანტიკურად მსგავსი პასაჟების ანალოგიურ პოზიციებში სიტყვები თუ მთელი გამოთქმები ნაწილობრივ ან სრულად მეორდება:

² ს. გორგაძე, ქართული სადასიტყვაობა, თფილისი, 1915, გვ. 37.

რამდენი კეთილი საქმე გაუკეთებიათ იმ ფრინველებს და ცხოველებს, რამდენჯერ გამოსდგომიან აღამიანებს გასაჭირში. ძალღი ხომ თქმულა და თქმულა აღამიანის მეგობრად? ახლა კატა? ახა ის რა სახელია, კატა თუ არ კრუტუნებს, მზის გულზე თუ არ გაზმორება და თათით პირს არ დაიბანს... ის რა ეზოა, მამალი თუ არ შეხტება მედიდურად ღობეზე და არ დაიწყებებს... (გვ. 22).

8. გამეორება არცთუ იშვიათად გრაფიკულადაცაა გამკვეთრებული. ყოველი მომდევნო წინადადება აბზაცით, ამასთან, ერთი და იმავე სიტყვით იწყება:

პატარძალი ერთიხანობა დაიმორცხებს.

მერე ცოტა მოშინაურდება და ეზოში გავა.

მერე ლობის გაღალმაც გაღაიხედავს და დობილებს გაიჩნს.

მერე ყველაფერი თავისი გზით წავა (გვ. 248).

როცა განმეორებული სიტყვა ზმნაა, თხრობა უფრო ცოცხალი და დინამიკური ხდება: ექსპრესიას კიდევ უფრო აძლიერებს შემასმენლის უჩვეულო — თავკიდური პოზიცია. ცნობილია, რომ შემასმენლის ინვერსია ექსპრესიის ერთ-ერთი მთავარი პირობაა³.

მიჰქრიან ვარსკვლავები.

მიჰქრიან პლანეტები, ასტეროიდები, კომეტები...

მიჰქრის დედამიწა თავის მშობლიურ მზესთან ერთად (გვ. 336).

* * *

თამაზ ბიბილურის ენა და სტილი ხასიათდება ძალზე შთამბეჭდავი მსატვრული სახეებით, კერძოდ, მხედველობითი სატყებით, რომლებიც ვიზუალურად წარმოსახავენ საგნებს. მაგალითად:

რა მსხვილი ფანტელეები! თითქოს ბებოს დაჩენილი მატყლის ფთილებიაო! (გვ. 264).

...შორიახლოს დგანან პაპასკბილა ბერიკაცები — გაფითრებული და სანთლის ფერები. მათი ძმა მოკვდა და ბერიკაცებს თავდაც შავი ფიქრი მორგევიათ (გვ. 335).

ზოგჯერ სურათის გამოსაკვეთად ყოველი წინადადება აბზაცით იწყება. ამრიგად დანაწევრებული წინადადებებით სატყები კიდევ უფრო შთამბეჭდავია, რადგანაც ყურადღება ყოველ წინადადებაზე

³ შ. აფრიდონიძე, სიტყვათვანლავება ახალ ქართულში, თბ., „მეცნიერება“, 1986, გვ. 86—90.

მახვილდება. ამ შემთხვევაში უდიდესი მნიშვნელობისაა გრაფიკული საშუალება:

პაპა გამშრალი დგას.

ბეზო ცრემლს იწმენდს.

ნენე ხან ერთს შესცქერის, ხან მეორეს.

ვეება ხეშეჭური თოვლში გულაღმა ვდის (გვ. 327).

ან კიდევ:

ბალღები პირს იბანენ.

ქაღები სანთავგეს ალაგებენ.

ხარები მოთმინებით იცოხნებიან.

ცხენიც „ტატკაშია“ შემბული.

არის ნამდვილი დილის ყრიაბული (გვ. 173).

მხედველობითი სატყების გარდა, თ. ბიბილურის ენისთვის დამახასიათებელია მძაფრი სმენითი ეფექტები, რაც ძირითადად ხმაბაძვითი სიტყვებით ხორციელდება. კერძოდ:

ტკაცატკუცი (გვ. 161), ტყაპატყუპი (გვ. 250), ლაწალუწი (გვ. 219), შივშივი (გვ. 211), შლიგინი (გვ. 219), ზრიალი (გვ. 269); ყმული (გვ. 220); ყმულიან (გვ. 220), დაგვბღავის (გვ. 273), მორაკრაკებს (გვ. 219), დანიშმუვლებს (გვ. 325) და ა. შ.

თხრობას შთამბეჭდავსა და ექსპრესიულს ხდის სხვა „შეგრძნებითი სატყებიც“, რომლებიც სხვადასხვა განცდით მუხტავენ მკითხველს. კერძოდ, დამახასიათებელია სუნის შეგრძნებები. მაგალითად:

როგორც კი ღვაში ჩააგრეს, მთელ პემარეს მოედო ახალი პურის სუნი (გვ. 234); უბანში ახლა შემწვარი ხილის სურნელება დგება (გვ. 237); ...ნამდვილი წიწები ქონდა და სუნიც ნაძვისა ასდიოდა (გვ. 274); ყველანი მოხარულ სიმინდს ელიან. დგას სურნელება ახალი ტაროსი (გვ. 161); დაძდგარა სურნელი ნივრისა, წიწაკისა, კიტრის და პამიდურის მწნილისა (გვ. 70).

ზოგი ეპიზოდი წარმოსახულია სხვადასხვა სახის მხატვრული სატყებით. მაგალითად:

ამგვარ დროს, შებინდებისას, სოფელში მუდამ დგას ახალი, ქაფქაფა რძის სუნი. ჰიშკრის გადაღობდან კი ისმის: როგორ წველიან ძროხას, როგორ ჩხრიალებს კარდალაში რძე (გვ. 95).

ვიზუალური და აკუსტიკური ეფექტების შექმნას ემსახურება სხვადასხვა სახის ტროპებიც, განსაკუთრებით — მეტაფორები და შედარებები:

ფრინველთა ორკესტრი დილის მობრძანებას საყოველთაო გალობით ხელება (გვ. 220); თუ პირი დაეღეთ და სიმღერაც დაიწყეთ, ქვევრი კი მოდენა ბანს გვეტყვის... (გვ. 187); ჭოფაკები ისარივით მოწყდებიან ადგის და ქვემოთ გაენთებინ (გვ. 133); ჩვენ ხელებს ვშლით და ნათელს წინ სარივით ვშეშდებით (გვ. 63).

აქ წარმოდგენილი ყველა სტილური ნიშანი — დიალოგიზებული მეტყველება თუ საერთო-სახალხო ენის ლექსიკა-ფრაზეოლოგია, იდიომები და ფორმულებად ქცეული მიმართვები, მრავალფეროვნად გამოვლენილი გამეორების სერაი, მხედველობითი ხატები და სმენითი ეფექტები — მშობლიურ, უროვნულ კოლორიტს აგრძნობინებს მკითხველს ისევე, როგორც მასში აღწერილი ავტორისეული სოფელი.

ქართველი მოზარდის დასამოძღვრად დაწერილი ეს ნაწარმოები შესანიშნავად იგუებს ზემოთ მოყვანილ ენობრივ-სტილისტიკურ საშუალებებს, ბუნებრივ, ხალხში ფართოდ გაერთელებულ მეტყველების ნიმუშებს, რომლებიც განსაკუთრებულად შევლის მოზარდს გადმოცემული ამბების დახსოვებაში, დასამახსოვრებელი კი ამ წიგნში ბევრია.

„წელიწადის დრონი“ წიგნია ცხოვრებისა, რომლის „ფერთა და ხმათა მრავალფეროვნება“ (ავტორის სიტყვებია) მწერალმა ამოიკითხა ბუნების უხილავი წიგნიდან და მკითხველიც აზიარა მის საიდუმლოებას. თამაზ ბიბილურის მიერ მოთხრობილი ეპიზოდები („პურის მოთხრობა“, „ჭირნახულის სიმღერა“ ან „შრომის სიმღერა“, „რთველი“, „შემოდგომის ეზო“, „ციგაობა“ და ა. შ.), რომლებიც ცალ-ცალკე დასრულებული მინიატურული მოთხრობების შთაბეჭდილებას ტოვებენ, დახატულია იმ ადამიანის უფლებით, რომელიც უხილავი, უთქმელი ძალით შეაგრძნობინებს კაცს „ზაფხულის მხურვალეობასა“ და „სივრილეს რიყრაყისას“, „ზამთრის გამწვკვლავ ხუსხსა“ და გაზაფხულის მიწის სურნელს, დაანახვებს „თოვას თეთრი, იისფერი და პირისფერი ყვავილებისას“ და, ვინ იცის, კიდევ რას აღარ!

თამაზ ბიბილურის „წელიწადის დრონი“ მარადიული ფასეულობებისკენ მიუთითებს დიდსა და პატარას, ახედებს იმისაკენ, რაც „წარუდინებელია და რაც მნიშვნელობას არასოდეს კარგავს“.